

annotation@qudsonline.ir
محمدجواد اسادی، مترجم و روزنامه‌نگار

مباحثات

به مناسبت سالگرد درگذشت محمدتقی بهار

الگوسوزی‌های فرهنگی

روزگار معاصر را شاید بتوان روزگار آسیب‌های خودخواسته نامید. در روزگاری به سر می‌بریم که با وجود همه پیشرفت‌های روشی و فناوریانه و برجسته‌تر از آن بهره‌مند بودن از بن‌مایه‌های ژرف و استوار فرهنگی به جای حرکت رو به جلو در پهنه‌های فرهنگی و زیست فرهنگی لغزش و کژی‌هایمان بیشتر شده است. یکی از آسیب‌های جامعه امروزی ایران غرق شدن مدیران و نخبگان و منورالفکران فرهنگی در سانتی‌مانتالیسم بی‌بنیاد و ویرانگر است که به جای چیرگی و باور بر بنیادهای فرهنگی ژست‌های سخنورانه می‌گیرند و با سخن‌پردازی بر بنیاد بی‌هویتی حرکت می‌کنند. خراسان فرهنگی و اینکه خراسان قطب برجسته و یگانه ادبیات و زبان فارسی و سرزمین سخنوران است از جمله همین سانتی‌مانتالیسم‌هایی است که کمترین بروز و نمود را در زیست کنونی دارند. این رویکرد گاه به تقلیل‌گرایی داشته‌ها ختم می‌شود و آسیب‌هایی بنیادین بر جای می‌گذارد.

محمدتقی بهار از جمله چهره‌های نامدار و پراوازه‌ای است که دچار همین نگاه تقلیلی گردیده و آن گونه که باید، در میدان‌های همگانی‌تر و نیمه‌نخبگانی به او پرداخته نشده است. محمدتقی بهار در سال ۱۳۰۴ هجری خورشیدی در مشهد مقدس متولد شد و به یکی از برجسته‌ترین چهره‌های ادبی و سیاسی روزگار خویش بدل گشت. پدر او از شخصیت‌های ادبی هنگامه خویش بود و عنوان ملک‌الشعرای آستان قدس رضوی را داشت، عنوانی که پس از مرگ پدر به محمدتقی رسید و به این خاطر لقب ملک‌الشعرا برای او ماندگار شد. بهار که جز کنشگری‌های ادبی دل در گرو مشروطه داشت تکاپوهای سیاسی خویش را از پهنه روزنامه‌نگاری آغاز کرد. از جمله مشهورترین فعالیت‌های او مخالفت با جمهوریت رضاخانی بود. کنشگری‌های سیاسی بهار در آینده تا نمایندگی مجلس و وزارت فرهنگ نیز امتداد یافت. ولی آنچه درباره بهار برجسته جلوه می‌کند و البته مورد غفلت واقع می‌شود فراگیر بودن و تأثیرات گسترده او در پهنه‌های گوناگون است. به گونه‌ای که حتی در همان گستره‌های نامداری او از جمله شعر و شاعری نیز بسیاری از داشته‌هایش پنهان می‌ماند. بهار را باید یکی از شاعران برجسته ادب پایداری در نظر گرفت. در سروده‌های او با وجود توانایی بی‌نظیر کلام، عناصر دینی برآمده از باور پایداری و آزادی‌خواهی نمودی جدی دارد. بهار با وجود آنکه به سنت و ادبیات کهن وابسته است ولی در درون مایه و حتی زمینه‌سازی دگرگونی‌های زبان شعری در آینده پیشرو است.

در شعر بهار با وجود حضور در عرصه‌های روشنفکرانه و به اصطلاح متجددانه آن روزگار حضور عناصر و مؤلفه‌های فرهنگ رضوی روشن و آشکار است. در آن روزگار ویژه تاریخی یکی از محوری‌ترین مفاهیم اشعار و نوشته‌های محمدتقی بهار عدالت‌خواهی و مبارزه با بیداد و ستم است. بهار که خود یک مبارز و به‌اندیش اجتماعی است به شدت به برپایی نظام‌ها و ساختارهای قانونی و قاعده‌مند باورمند است و بی‌قانونی را زمینه‌ساز هرج و مرج و نابودی تصور می‌کند:

هست امید خیز از این گندمنمای جوفروش

چون به تالاق زمین، گندم‌فشانان دشتن

کی سزد از ارتجاعی زاده، قانون‌پروری

کی سزد از گرگ، امید شبانی داشتن

همچنین به دلیل سرشت سیاسی محمدتقی بهار، دیوان او آکنده از مفاهیم سیاسی است. بیگانه‌ستیزی و واکنش به معاهدات بین‌المللی ایران نمودی جدی در آثار او دارد. به دیگر سخن بهار شعر را ظرفی برای واژه‌آرایی و حس‌گرایی تنها عاطفی نمی‌داند. او از جمله برجسته‌ترین شاعرانی است که با بهره بردن از زبان بی‌نظیر شعری به جای طرح دستمایه‌های مرسوم و معمول به مهم‌ترین رویدادهای روزگار خویش واکنش نشان داده است، آن هم در روزگاری که هنوز زبان شعری بسیاری از نوآوری‌ها را هضم نمی‌کرده است. همچنین این ادیب و سیاست‌مدار نامدار در گسترش و آموزش دستور زبان فارسی نقشی بی‌بدیل داشت. شخصیت بهار پیچیده و گسترده و از حوصله این نوشتارها خالی است. ولی آنچه مهم است زنده نگاه داشتن رویکرد و جریان همانند بهار است. الگوسازی یکی از نیازهای امروز جامعه ماست. نگاه جامع‌الاطراف، توجه به دگرگونی‌های روزگار، به کارگیری ابزارهای روز، دانش‌اندوزی و شجاعت و ویژگی‌هایی است که هنرمند و ادیب اگر داعیه طلايه‌داری جامعه را دارد باید از آن برخوردار باشد. یکم اردیبهشت سالگرد درگذشت این فرهیخته نامدار ایرانی است. شاید زمانی باشد برای بازنگری در گذرگاهی که به عنوان مدعبان فرهنگ و هنر طی می‌کنیم.

زاویه دید

مدیر کتاب‌فروشی مجموعه کتاب شرق اهواز مطرح کرد

با کتاب‌فروشی‌ها به حاشیه می‌روند کتابفروش‌ها به حاشیه می‌روند

منصور رئیس، مدیر کتاب‌فروشی مجموعه «کتاب شرق» در اهواز، با اشاره به تعطیلی مداوم کتاب‌فروشی‌های اهواز به علت محدودیت‌های مربوط به شهرهای قرمز کرونايي، بیان کرد: با توجه به شرایط بحرانی خوزستان و اهواز و دستورالعمل ستاد مقابله با کرونا برای انصاف، کتابفروشان نیز شامل

تعطیلی‌های مکرر شدند.

وی با بیان اینکه در کشورهای توسعه‌یافته کتابفروشان در دسته مشاغل ضروری قرار می‌گیرند چون کتاب را کالایی ارزشمند برای گذراندن این روزها تلقی می‌کنند، از مدیریت ستاد مقابله با کرونا در استان به دلیل قرار ندادن کتاب‌فروشی‌ها در دسته مشاغل ضروری گلایه کرد و گفت: با وجود پیگیری‌های اتحادیه کتابفروشان و اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی خوزستان، نتیجه‌ای برای گنجاندن کتاب‌فروشی‌ها در دسته مشاغل «گروه یک» حاصل نشد. رئیس، در ادامه اعمال تخفیف‌های نامتعارف و مستمر از سوی برخی سایت‌ها و ناشران روی کتاب‌ها را یکی از عوامل اصلی ضربه بر صف کتاب‌فروشی‌ها دانست و تصریح کرد: با وجود بحران‌های اقتصادی پیش رو و پایین آمدن قدرت خرید مردم، مخاطبان کتابخوان نیز مانند گذشته توان خرید کتاب را ندارند و سید خرید کتابشان کوچک‌تر شده است. در کنار این مشکلات رعایت نکردن اصول حرفه‌ای چرخه نشر تا ۹۰ درصد توسط ناشران، ضرر و زیان‌های زیادی برای کتابفروشان به وجود آورده است.

مدیر کتاب‌فروشی مجموعه کتاب شرق اهواز اضافه کرد: تخفیف‌هایی که از سوی کتاب‌فروشی‌ها برای علاقه‌مندان کتاب اعمال می‌شود، قابل مقایسه با ناشران نیست زیرا در پاره‌ای اوقات همان تخفیف کتاب که در اختیار خریدار قرار می‌گیرد، به کتاب‌فروشی نیز داده می‌شود. هر چند این نواقص با برگزاری طرح‌های فصلی تا حدودی جبران می‌شود اما این طرح‌ها به عنوان مُسکن عمل می‌کنند و راه حل مناسب، رعایت اصول حرفه‌ای در چرخه تولید و توزیع کتاب است.

وی در پایان یادآور شد: با توجه به اینکه معمولاً تجمعی در کتاب‌فروشی‌ها شکل نمی‌گیرد، درخواست همه کتابفروشان با رعایت دستورالعمل‌های بهداشتی از مسئولان، قرار دادن این صنف در دسته مشاغل ضروری است تا در این روزها مردم بتوانند با میل و رغبت بیشتری به سمت کتاب روی بیاورند.

فرهنگ و هنر

Info@qudsonline.ir

چهارشنبه ۱ اردیبهشت ۱۴۰۰ | ۸ رمضان ۱۴۴۲ | ۲۱ آوریل ۲۰۲۱ | سال سی و چهارم | شماره ۹۵۰۹

مساجد ستاد اقتصادی دولت در توفان باز آر کاغذ محسن جوادى، معاون امور فرهنگى وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامى در خصوص مشکلات باز آر کاغذ و چگونگى تخصیص ارز دولتی به کاغذ، گفت: مجموعه وزیر و مدیران ممت و نیز اعضای ستاد اقتصادى دولت باید هر چه زودتر شرایط قانونی استفاده از ارز باقیمانده ۹۸ را فراهم کنند تا بانک مرکزی اعتبار مربوطه را تأمین و تخصیص دهد. البته ما سعی می‌کنیم علاوه بر پیگیری تأمین ارز سال جاری برای کاغذ، با تشویق واردکنندگان به استفاده از ارز نیمايي این بازار را مدیریت کرده و نیاز نشر و مطبوعات را برآورده کنیم.

پرونده‌ای به مناسبت روز بزرگداشت شاعر بزرگ اخلاق

سعدیا چون تو کجانا دره گفتاری هست؟

که در آن دوران جامعه مردسالار بوده و برخی از اشعارش نشأت گرفته از همین تکررات است و به علاوه به گمان من نگاه سعدی به زن ابزاری بوده است. در دنیای معاصر است که صدای زن شنیده می‌شود و شاعرانی مانند فروغ فرخزاد و سمین بهیپانی از زن می‌گویند. به نظر سعدی در عین حال که عاشق مسلک است اما تا حدودی متعصب نیز هست و شاید آن زمانه تعصبات مختلف را می‌طلبیده است.

این جامعه‌شناس با اشاره به اینکه وقتی فرهنگ عامه وارد شعر می‌شود، به دلیل زیبایی تأثیرگذار است، تأکید می‌کند: خرافاتی که از گذشتگان یا فرهنگ عامه وارد ادبیات شد، سبب شده که ما همچنان زیر سایه آن‌ها باشیم و هر جا بخواهیم به خرافه بودن آن اشاره کنیم، حتماً کسی پیدا می‌شود و مقابل ما می‌ایستد و متأسفانه ادبیات نیز از آن پر شده است. در عین حال می‌بینید در ادبیات امروز، آن‌ها که از گذشتگان تقلید می‌کنند اکثراً با شکست روبه‌رو می‌شوند.

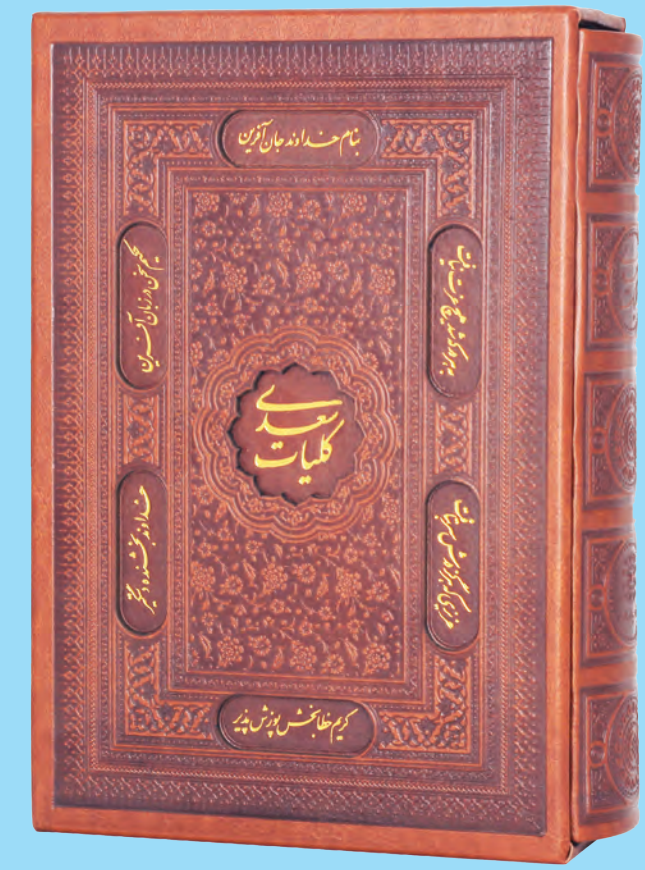
اندیشه سعدی فرا زمان است

وی در پاسخ به این پرسش که آیا اندیشه‌ای که سعدی مطرح کرده را می‌توان در زندگی امروز به کار برد؛ می‌گوید: بله! یک اندیشه‌ای فرازمان است و قابلیت استفاده در برهه‌های تاریخی مختلف دارد و اتفاقاً این همان چیزی است که شاعر را ماندگار می‌کند؛ چرا که جلوتر از زمان خودش حرکت کرده و طبیعتاً می‌توان از بسیاری از آن‌ها استفاده کرد.

وی تأکید می‌کند: بنابراین انطباق آنچه از گذشته رسیده با زمان حال کار ساده‌ای نیست. باید سعدی را خاکستری ببینیم در حالی که نگاه ما به سعدی سفید یا سیاه است. ما موظفیم همه این موارد را بشکافیم و تحلیل کنیم که سعدی هم در برخی مقاطع اشتباهاتی داشته و نباید آن را به زمان حال انتقال دهیم، بلکه نیازمند این هستیم تا یک متخصص بی‌طرفانه مواضع او را روشن کند و حتی معتقدم باید کتابی از اشتباه‌های شاعران کلاسیک نوشته شود.

گرایش سعدی به عقل بیشتر بوده است

این شاعر در پایان می‌گوید: سعدی جامعه خودش را به خوبی می‌شناسد، آینده‌نگر خوبی دارد اما تحت تأثیر تعصبات مردسالارانه است که در کلامش تأثیر گذاشته و در کنار این‌ها باید زمانه‌اش را هم در نظر بگیریم. اما در دوران خودش به خوبی بزرگ شده و عمل کرده است. در عین حال امروز باید شفاف بگویم ایشان استاد سخن و متخصص کلمه پیدا کردن است اما ممکن است گاهی اشتباه هم کرده باشد. این در حالی است که شاعران در گذشته مردم را بیشتر به سمت عرفان هدایت می‌کردند اما گرایش سعدی به عقل بیشتر بوده است.

سعدی در جامعه می‌گوید: متأسفانه شعر کلاسیک ما پر از خرافات، جریان‌ها و آموزش‌های غلط است و این برای ما دردسر شده است، زیرا این شاعران روی قله هستند و ما هنوز در این تفکر هستیم که اگر یک شاعر بزرگی چیزی بگوید حتماً آن حرف درست است، در حالی که این گونه نیست و ممکن است سعدی هم در مقاطعی اشتباه کرده باشد. اما مسئله اینجاست که عده‌ای با بزرگان شعر و ادب مقدس‌سازی می‌کنند و اجازه نمی‌دهند کسی به این‌ها نزدیک شود و هر کسی هم چیزی می‌گوید به سرعت در برابر او موضع می‌گیرند.

عاشق مسلک متعصب

گل‌محمدی در پاسخ به اینکه چگونه باید جلو کارکرد اشعاری مانند «استاد معلم

چو بود بی‌آزار/ خرسک بازند کودکان در بازار» یا «چون زن راه بازار گیرد بز/ و گر نه تو در خانه بنشین چون زن» را در جامعه گرفت، می‌گوید: واقعیت این است که سعدی آموزش‌هایی دارد که در دوره خودش خوب بوده، اما اگر جایی به تنبیه در تربیت تأکید می‌کند، مطرح شدن این مسائل در دوره‌ای از فرهنگ آن زمان بوده است.

چنان که آموزش‌هایی که در گذشته داشتیم اشتباه بوده، مانند فلک و تنبیه بچه‌ها همگی از گذشته آمده و ما به دلیل این جنس از آموزش‌های اشتباه، لبریز از ترس و وحشت هستیم و یا در جایی دیگر اگر به زن حمله می‌کند و تفکر اشتباهی دارد، فراموش نکنیم

واقع‌گراست و آن واقعیتی که در جامعه جریان داشته را بیان می‌کند. به نظرم این نکته در شرایط امروز ما خیلی کارایی دارد، بنابراین باید اقتضائات روز این پژوهشگر ادامه می‌دهد: اینکه آیا تعلیم و تربیت در آن دوران مناسب بوده و یا چه ویژگی‌هایی داشته است، از سویی دیگر نگاه شخصی نسبت به مشاغل پیدا می‌کنیم و درمی‌یابیم بابت چه کارهایی پول می‌دادند. همان طور که سعدی می‌گوید: «ناخوش آوازی به بانگ بلند قرآن همی‌خواند، صاحب‌دلی بر او بگذشت. گفت: تو را مشاهره چند است؟ گفت: هیچ، گفت: پس این زحمت خود چندین چرا همی‌دهی؟ گفت: از بهر خدا می‌خوانم. گفت: از بهر خدا مخوان.»

وی یادآور می‌شود: بنابراین متون کهن ادبی، مجموعه‌ای از این اطلاعات را در اختیار ما قرار می‌دهد و اینجاست که باید بررسی کنیم کدام یک از این‌ها در روزگاران مناسب و قابل استفاده است. برای مطالعه آثار سعدی باید از «بوستان» شروع کنید

شعر کلاسیک پر از خرافه است اما پوریا گل‌محمدی، شاعر و جامعه‌شناس با اشاره به تأثیرات

روزنامه صبح ایران

www.qudsonline.ir

مساجد ستاد اقتصادی دولت در توفان باز آر کاغذ

محسن جوادى، معاون امور فرهنگى وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامى در خصوص مشکلات باز آر کاغذ و چگونگى تخصیص ارز دولتی به کاغذ، گفت: مجموعه وزیر و مدیران ممت و نیز اعضای ستاد اقتصادى دولت باید هر چه زودتر شرایط قانونی استفاده از ارز باقیمانده ۹۸ را فراهم کنند تا بانک مرکزی اعتبار مربوطه را تأمین و تخصیص دهد. البته ما سعی می‌کنیم علاوه بر پیگیری تأمین ارز سال جاری برای کاغذ، با تشویق واردکنندگان به استفاده از ارز نیمايي این بازار را مدیریت کرده و نیاز نشر و مطبوعات را برآورده کنیم.

در حوالی شعر

محمدکاظم کاظمی
شاعر و پژوهشگر

سعدی؛ عیار زبان فارسی

نظم و نثر فارسی از دیرباز همچون دورودخانه پهناور در کنار هم جریان داشته‌اند. ما هم شاعران بزرگی داشته‌ایم و هم نویسندگان توانمندی ولی فقط یک نفر در تاریخ ادبیات دیروز و امروز فارسی داریم که در نثر و شعر، در سطح نخست باشد یعنی هم بهترین نمونه‌های شعر فارسی را سروده باشد و هم بهترین نمونه‌های نثر آرا نوشته باشد و او کسی نیست جز سعدی شیرازی. این موقعیت ممتاز نصیب هیچ سخنور دیگری در تاریخ ادبیات فارسی نشده است.

در آسمان ستاره‌ای داریم به نام ستارهٔ قطبی، ستاره‌ای که در طول شب و با وجود چرخش زمین، موقعیت ثابتی دارد چون در امتداد محور چرخش زمین است. این ستاره همیشه یک معیار بوده است برای شناخت موقعیت هر انحرافی از زبان را بتوانیم با توجه به آن مرکز دریابیم. در زبان فارسی، آثار سعدی چنین موقعیت مرکزی‌ای دارد. هر جا که در مورد یک واژه یا یک ساختار نحوی شک کنیم که درست است یا غلط، قابل قبول است یا نیست، می‌توانیم به زبان سعدی مراجعه کنیم و اگر او آن را به کار برده بود، خاطر ما هم جمع شود. از این جهت هم سعدی موقعیت یگانه‌ای دارد. می‌توان گفت که زبان فارسی ما، زبان سعدی است. پس بی‌جهت نیست که آثار سعدی از دیرباز، متن اصلی آموزش زبان و ادب فارسی در مکتب‌خانه‌های ما بوده است. اما شعر سعدی، شعر گفت که در نظر زبانی بهترین‌ترین شعر فارسی است. درست است که حافظ از نظر رندی و طنز و آرایه‌های ادبی و نقدهای اجتماعی ممتازتر است و درست است که مولانا از نظر عرفان و فردوسی از نظر داستان‌سرایي و بیدل از نظر تخیل بر سعدی پیشی می‌گیرند ولی چیزی که هیچ شاعری از آن جهت به سعدی نرسیده است، روانی و سلامت زبان است. گاهی چنان طبیعی و روان می‌نویسد که فکر می‌کنی نثر می‌خوانی.

از هر چه می‌رود، سخن دوست خوش‌تر است

پیغام آشنا، نفس روح‌پرور است

هرگز وجود حاضر غایب شنیده‌ای؟

من خود میان جمع و دلم جای دیگر است این عبارت را از نظر موقعیت اجزای کلام، از این طبیعی‌تر می‌توان گفت؟ خیلی وقت‌ها شاعر ناچار است به خاطر رعایت وزن و قافیه، عبارت را بشکند و اجزای آن را جابه‌جا کند تا وزن درست شود ولی سعدی بدون این ضرورت‌ها، وزن و قافیه را هم رعایت می‌کند و این کار، همان است که شعر او را به صفت «سهل‌ممتنع» معروف کرده است. سهل، یعنی آسان و ممتنع یعنی غیرممکن. شعر سعدی شعری است که سرودنش آسان به نظر می‌رسد ولی برای دیگران غیرممکن است.

اما این معیار بودن و روانی زبان تنها چیزی نیست که سعدی دارد. از این نظر فرخی سیستانی هم نامدار است و از نظر تسلط بر فنون سخنوری، انوری هم از سعدی کم نمی‌آورد ولی چیزی که باز در سعدی وجود دارد و در آنان کمتر است، معنویت جاری در شعر اوست. گلستان، بوستان و غزلیات سعدی را می‌توان گنجینه‌ای از حکمت، اخلاق و مهرورزی دانست. نکته مهم این است که این معارف در شعر سعدی با ساده‌ترین بیان ارائه شده و برای همه انسان‌ها در هر سطحی از سواد و دانش ادبی قابل استفاده است. گلستان دیگر کلیله و دمنهٔ نصرالله منشی نیست که خواندن آن به آشنایی بسیار با لغت و آرایه‌های ادبی نیاز داشته باشد و تذکرهٔ الاولیا نیست که استفاده خاص در عالم عرفان و تصوف داشته باشد. یا تاریخ بیهقی نیست که برای نخبگان جامعه مناسب باشد؛ اثری است همگانی برای همه سطوح و همه سنین و همین‌طور است بوستان در مقایسه با دیگر آثار مشابه خود و همین‌طور غزلیات سعدی که در آن‌ها احساسات لطیف انسانی به شکل لطیف و پاک خود عرضه شده و مجموعهٔ این خصائل است که سعدی را فردی بی‌بدیل در شعر و ادب فارسی ساخته است.